

**Správa o prerokovaní východiskovej správy Slovenskej republiky
k Medzinárodnému dohovoru o ochrane všetkých osôb pred
nedobrovoľným zmiznutím a návrh subjektov zodpovedných za realizáciu
odporúčaní obsiahnutých v Záverečnom stanovisku Výboru OSN pre
nedobrovoľné zmiznutia**

Výbor OSN pre nedobrovoľné zmiznutia (ďalej len „Výbor“) prerokoval na 299. a 300. zasadnutí¹ konanom v dňoch 2. – 3. októbra 2019 východiskovú správu Slovenskej republiky k Medzinárodnému dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím² (ďalej len „východisková správa“). Delegáciu SR vedenú stálym predstaviteľom SR pri OSN v Ženeve veľvyslancom Jurajom Podhorským tvorili zástupcovia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky.

Výbor je jedným zo zmluvných orgánov OSN, založený na základe článku 26 Medzinárodného dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím (ďalej len „Dohovor“), ktorý upravuje jeho právomoci vo vzťahu k posudzovaniu správ štátov ako aj individuálnych sťažností. Medzi jeho hlavné úlohy patrí monitorovať implementáciu Dohovoru zmluvnými stranami a predkladať zmluvným stranám všeobecné pripomienky a odporúčania vo vzťahu k implementácii ustanovení Dohovoru. Slovenská republika vyslovila súhlas s Dohovorom a pristúpila k jeho ratifikácii v roku 2014, pričom vyhlásením uznala aj právomoc Výboru prijímať a posudzovať oznámenia podľa článkov 31 a 32 Dohovoru.

V úvodnom vystúpení vedúci delegácie stručne zhrnul informácie poskytnuté vo východiskovej správe týkajúce sa platnej legislatívy a trestného činu nedobrovoľného zmiznutia, ktorý bol upravený v zákone č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) v roku 2011. Následne adresoval otázky predložené Výborom v zozname otázok³ zo dňa 14.5.2019, najmä vo vzťahu k trestnej zodpovednosti a vylúčeniu orgánov činných v trestnom konaní v prípade podozrenia zo spáchania trestného činu.

Výbor vyjadril Slovenskej republike uznanie za otvorený a konštruktívny dialóg ako aj kriminalizáciu trestného činu nedobrovoľného zmiznutia a jeho začlenenie do Trestného zákona. Taktiež ocenil formuláciu § 420a Trestného zákona a definíciu nedobrovoľného zmiznutia ako osobitného trestného činu, ktorú označil ako príklad dobrej praxe aj pre ostatné zmluvné štáty. Členovia Výboru ďalej privítali prijatie zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“) a navýšenie rozpočtu Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „SNSLP“).

Počas dialógu vyjadril Výbor znepokojenie týkajúce sa obmedzovania osobnej slobody v tzv. zaisťovacích celách bez náležitého zaevidovania obmedzenia osobnej slobody, nad možnosťou orgánov činných v trestnom konaní neinformovať príbuzných o zaistení/zadržaní

¹ CED/C/SR.299 a 300

² CED/C/SVK/1

³ CED/C/SVK/Q/1

osoby, v prípade, ak by poskytnutím takejto informácie mohlo byť zmarené vyšetrenie trestného činu ako aj nedostatkami pri dodržiavaní zásady *non-refoulement* v prípade, ak je osoba hrozbou pre bezpečnosť štátu.

Členovia Výboru počas dialógu venovali ďalej pozornosť nederogovateľným právam v čase vojny a uisteniu, že nedobrovoľné zmiznutie nie je možné ospravedlniť, ako ani nie je možné obmedziť trestnosť takéhoto konania v čase vojny alebo v dôsledku príkazu nadriadeného. Ďalej sa venovali vo svojich otázkach univerzálnej jurisdikcii slovenských orgánov činných v trestnom konaní a súdov vo vzťahu k trestnému činu nedobrovoľného zmiznutia a potrebe, aby slovenské orgány mali právomoc trestne stíhať takéto konanie a domnelých páchatel'ov bez ohľadu na to, či páchatel'om je občan Slovenskej republiky, trestný čin sa stal na území Slovenskej republiky alebo či je takéto konanie trestné v krajine, v ktorej sa trestný čin stal.

Spravodajcovia sa vo svojich otázkach taktiež zamerali na problematiku vydávacieho konania podľa Trestného poriadku, odškodňovania obetí trestných činov a schéme pre odškodňovanie obetí ako aj iným formám nápravy dostupným obetiam a problematike tzv. hniezd záchrany a navrátenia identity, resp. jej určenia vo vzťahu k deťom v nich umiestnených.

Výbor ocenil pripravenosť delegácie, ako aj odbornosť a otvorenosť pri poskytnutí odpovedí na otázky členov Výboru. Doplnujúce informácie k otázkam Výboru (najmä štatistické údaje) boli dodatočne zaslané písomnou formou.

Výbor zverejnil 11. októbra 2019 Záverečné stanovisko⁴ k východiskovej správe, v ktorej adresoval Slovenskej republike viaceré odporúčania. Tieto sa týkali najmä reformy SNSLP a urýchlenia procesu zosúladenia SNSLP s Parížskymi princípmi, zabezpečenia práv osôb, ktorých osobná sloboda je obmedzená v praxi (najmä prístup k právnej pomoci, informovanie príbuzných), odporúčaní ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a vytvorenie špecifického a nezávislého mechanizmu na monitorovanie miest, v ktorých dochádza k obmedzeniu osobnej slobody, prístupu k informáciám podľa článku 18 Dohovoru, vzdelávaniu všetkých relevantných zložiek o nedobrovoľných zmiznutiach, formám nápravy a odškodňovania obetí trestných činov a úprave právneho statusu nezvestných osôb.

Výbor v záverečnom stanovisku ďalej požiadal Slovenskú republiku, aby do 11. októbra 2020 poskytla informáciu o implementácii odporúčaní v bodoch 11 (SNSLP), 23 (vzdelávanie) a 25 (právo na nápravu a náhrada škody). Taktiež zdôraznil potrebu poskytnutia informácií o implementácii odporúčaní pri príprave nasledujúcej správy ako aj propagáciu a umožnenie účasti občianskej spoločnosti na príprave nasledujúcej periodickej správy. Ďalšia správa Slovenskej republiky má byť Výboru predložená do 11. októbra 2025.

Odporúčania nie sú svojím charakterom z hľadiska záväznosti prameňov medzinárodného práva pre hodnotený štát právne záväzné. Hodnotená krajina sa bude nimi zaoberať, náležite posúdi ich implementáciu na vnútroštátnej úrovni a v prípade potreby prijme primerané legislatívne a iné opatrenia v záujme rešpektovania medzinárodných štandardov v oblasti ochrany ľudí pred nedobrovoľným zmiznutím.

⁴ CED/C/SVK/CO/1

**Záverečné stanovisko Výboru OSN pre nedobrovoľné zmiznutia
k Východiskovej správe Slovenskej republiky k Medzinárodnému
dohovoru o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím
a anotácie subjektov zodpovedných za realizáciu odporúčaní obsiahnutých
v tomto stanovisku**

1. Výbor pre nedobrovoľné zmiznutia posúdil východiskovú správu Slovenskej republiky predloženú v súlade s článkom 29 ods. 1 Dohovoru (CED/C/SVK/1) na jeho 299. a 300. zasadnutí (CED/C/SR.299 a 300) konanom v dňoch 2. – 3. októbra 2019. Na 309. zasadnutí konanom dňa 10. Októbra 2019 prijal Výbor nasledovné záverečné stanovisko.

A. Úvod

2. Výbor uvítal odovzdanie správy Slovenskej republiky v zmysle článku 29 ods. 1 Dohovoru, ktorá bola pripravená v súlade s pokynmi pre prípravu správ a obdržanie informácií obsiahnutých v správe. Výbor taktiež oceňuje konštruktívny dialóg s delegáciou zmluvnej strany týkajúci sa opatrení prijatých na implementáciu ustanovení Dohovoru, ktorý zároveň rozptýlil mnohé obavy a obzvlášť oceňuje otvorenosť s akou delegácia odpovedala na otázky položené Výborom.

3. Výbor ďakuje zmluvnej strane za jej písomné odpovede (CED/C/SVK/Q/1/Add. 1) na zoznam otázok (CED/C/SVK/Q/1), ktoré boli doplnené ústne delegáciou počas dialógu s Výborom a za doplňujúce písomné informácie.

B. Pozitívne aspekty

4. Výbor oceňuje, že zmluvná strana je stranou takmer všetkých základných ľudsko-právnych dokumentov OSN a príslušných opčných protokolov, ako aj Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu.

5. Výbor víta skutočnosť, že zmluvná strana uznala kompetenciu Výboru prijať a posúdiť individuálne a medzištátne oznámenia podľa článku 31 a 32 Dohovoru.

6. Výbor s uspokojením konštatuje, že vzhľadom na informácie poskytnuté zmluvou stranou, je v zmysle Ústavy Slovenskej republiky Dohovor súčasťou vnútroštátneho právneho poriadku a priamo uplatniteľný.

7. Výbor víta legislatívne opatrenia prijaté zmluvnou stranou v súvislosti s Dohovorom, obzvlášť nasledujúce ustanovenia Trestného zákona:

- (a) §420a, ktorý kriminalizuje nedobrovoľné zmiznutie v súlade s definíciou obsiahnutou v článku 2 Dohovoru; zakladá trestnú zodpovednosť nadriadených v prípadoch nedobrovoľného zmiznutia; kriminalizuje neoprávnené premiestnenie detí a falšovanie, zatajenie a zničenie dokumentácie potvrdzujúcej skutočnú identitu detí, ktoré boli podrobené neoprávnenému premiestneniu; a zakladá ako priťažujúcu

okolnosť pre nedobrovoľné zmiznutie, ak je trestný čin spáchaný na zraniteľnej alebo chránenej osobe alebo je ním spôsobená ťažká ujma na zdraví alebo smrť;

(b) § 28 ods. 2, ktorý ustanovuje, že neexistuje výnimka z trestného stíhania pri trestnom čine nedobrovoľného zmiznutia, napr. v prípadoch, ak je spáchaný na základe rozhodnutia verejného orgánu;

(c) § 88, ktorý ustanovuje, že uplynutie premlčacej doby sa nevzťahuje na zánik trestnosti v prípade trestného činu nedobrovoľného zmiznutia.

8. Výbor ďalej víta potvrdenie zmluvnej strany, že spojenie „*a tým inému znemožní výkon zákonnej ochrany*“, ktoré je obsiahnuté v definícii nedobrovoľného zmiznutia podľa § 420a ods. 1 Trestného zákona je potrebné „*interpretovať ako následok konania páchatel'a*“ (CED/C/SVK/Q/1/Add.1, para. 15).

C. Znepokojenia a odporúčania

9. Výbor oceňuje prijatie opatrení zmluvou stranou zameraných na dodržanie a v súlade s ustanoveniami Dohovoru. Výbor vyzýva zmluvnú stranu, aby implementovala odporúčania, ktoré sú výsledkom konštruktívnej spolupráce za cieľom úplnej implementácie Dohovoru *de jure a de facto*.

Všeobecné informácie

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

10. Výbor pozoruje s obavami, že Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (SNSLP) nie je v plnom súlade s princípmi týkajúcimi sa statusu národných inštitúcií na podporu a ochranu ľudských práv (Parížske princípy). Berúc do úvahy a oceňujúc navýšenie rozpočtu SNSLP o 40% ako aj personálnej zložky o ďalších sedem zamestnancov, Výbor ľutuje, že legislatívna reforma pripravená Vládou SR zameraná na zlepšenie legislatívneho rámca úpravy SNSLP nezískala dostatočnú podporu počas rokovaní Národnej rady Slovenskej republiky. V tomto ohľade Výbor so záujmom poznamenáva, že nový návrh bude predložený Národnej rade Slovenskej republiky v ďalšom období.

11. Výbor odporúča zmluvnej strane, aby pokračovala a zvýšila svoju snahu o zosúladenie SNSLP s Parížskymi princípmi, obzvlášť rýchlym prijatím legislatívnej reformy potrebnej na zlepšenie normatívneho rámca týkajúceho sa SNSLP.

Gestor: Ministerstvo spravodlivosti SR (ďalej aj len „MS SR“)

Spolupracujúci subjekt: SNSLP

Anotácia MS SR: Ministerstvo spravodlivosti bude spoločne so SNSLP pokračovať v rokovaní o reformnom návrhu novely zákona č. 308/1993 Z. Z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov v novom volebnom období od roku 2020. V novom volebnom období predpokladáme príp. aj prípravu novej legislatívnej úpravy vychádzajúcej z Parížskych princíпов.

Trestná zodpovednosť a justičná spolupráca vo vzťahu k nedobrovoľnému zmiznutiu (články 8 – 16 Dohovoru)

Jurisdikcia

12. Výbor berie do úvahy informácie poskytnuté zmluvnou stranou o aplikovateľnej legislatíve týkajúcej sa jurisdikcie slovenských súdov, vrátane § 7 ods. 1 Trestného zákona, ktorý ustanovuje trestnú zodpovednosť, ak je upravená v medzinárodnej zmluve, ktorá je pre zmluvnú stranu záväzná. Ale vzhľadom na § 6 Trestného zákona, Výboru nie je zrejmé či v súlade s článkom 9 ods. 2 Dohovoru majú národné súdy podľa vnútroštátneho práva jurisdikciu nad trestným činom nedobrovoľného zmiznutia v prípade, ak podozrivý páchateľ nie je občanom Slovenskej republiky, nemá trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, ale nachádza sa na území Slovenskej republiky a on/a nebol/a vydaný/á pre účely trestného konania do inej krajiny a krajina, v ktorej bol spáchaný trestný čin nedobrovoľného zmiznutia špecificky nekriminalizuje tento trestný čin (článok 9 Dohovoru).

13. **Výbor odporúča zmluvnej strane, aby sa uistila, že žiadne podmienky, ktoré nie sú upravené v Dohovore ako dvojité trestnosť, neobmedzia jurisdikciu slovenských súdov v súlade s článkom 9 ods. 2 Dohovoru. Navyše Výbor odporúča zmluvnej strane, aby zvažila začlenenie nedobrovoľného zmiznutia (§ 420a Trestného zákona) do zoznamu trestných činov uvádzaných v § 5a Trestného zákona, ktorý predstavuje základ pre univerzálnu jurisdikciu.**

Gestor: MS SR

Anotácia MS SR: MS SR vykoná právnu analýzu uvádzaných ustanovení Trestného zákona a v prípade potreby navrhne legislatívne zmeny potrebné pre zosúladenie s požiadavkami Dohovoru vo vzťahu k univerzálnej jurisdikcii.

V stručnosti si k uvedenej legislatívnej úprave dovoľujeme uviesť nasledovné. V zmysle § 7 Trestného zákona sa trestnosť činu posudzuje aj vtedy, ak to ustanovuje medzinárodná zmluva, ktorou je SR viazaná, t.j. pozitívne možno rozšíriť pôsobnosť Trestného zákona na základe zmluvy, ak nie je daná pôsobnosť osobná alebo územná.

*Článok 9 ods. 2 Dohovoru upravuje univerzálnu jurisdikciu a nabáda zmluvné strany, aby prijali opatrenia na to, aby mali právomoc trestne stíhať páchateľov trestného činu nedobrovoľného zmiznutia bez ohľadu na štátnu príslušnosť, pobyt či miesto, kde bol spáchaný trestný čin, ak sa nachádza takýto páchateľ na území zmluvnej strany a nie je vydaný na účely trestného konania pre tento trestný čin do iného štátu. **Vzhľadom na to, že samotný článok 9 ods. 2 Dohovoru nabáda zmluvné strany na prijatie opatrení, nevyplýva z ustanovení Dohovoru zmluvným stranám priamo oprávnenie, resp. univerzálna jurisdikcia. Preto, pre zaistenie súladu s ustanovením Dohovoru, je vhodné prijatie legislatívnych úprav navrhnutých v odporúčaní.***

Výbor odporúča SR začlenenie § 420a Trestného zákona do zoznamu trestných činov uvádzaných v § 5a Trestného zákona. Vzhľadom na to, že obdobným spôsobom je upravená požiadavka univerzálnej jurisdikcie podľa článku 5 ods. 2 Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu, navrhujeme doplniť § 5a Trestného zákona aj o § 420 Trestného zákona.

Opatrenia na predchádzanie nedobrovoľným zmiznutiam (články 16 – 23 Dohovoru)

Non-refoulement

14. Výbor berie do úvahy informácie poskytnuté zmluvnou stranou o existujúcej legislatíve v oblasti vydania a administratívneho vyhostenia týkajúce sa dodržiavania zásady *non-refoulement* a poznamenáva, že nedobrovoľnému zmiznutiu nie je venovaná žiadna špecifická referencia. Výbor taktiež berie do úvahy, že súdne rozhodnutie o prijateľnosti vydania je možné napadnúť a odvolať sa voči nemu na Najvyšší súd. Avšak, je znepokojený tým, že rozhodnutie ministra spravodlivosti vykonať vydanie po zvážení všetkých rizík týkajúcich sa dožadujúceho štátu je definitívne a nie je možné sa voči nemu odvolať. Ďalej je Výbor znepokojený, že aplikácia zásady *non-refoulement* podlieha diskrečnej právomoci v prípade osôb, ktoré sú považované alebo predstavujú nebezpečenstvo pre bezpečnosť zmluvnej strany alebo boli odsúdené za obzvlášť závažný zločin a sú hrozbou pre zmluvnú stranu.

15. Výbor odporúča, aby zmluvná strana zaistila, že zásada *non-refoulement* obsiahnutá v článku 16 ods. 1 Dohovoru je striktno dodržiavaná vo všetkých prípadoch a bez výnimiek. V tomto ohľade Výbor odporúča zmluvnej strane, aby:

- (a) zväžila priame začlenenie do vnútroštátnej legislatívy ako dôvodu pre zákaz vyhostenia, návratu, odovzdania alebo vydania, dôvodnú obavu, že dotknutá osoba môže byť v ohrození a podrobená nedobrovoľnému zmiznutiu;
- (b) zaistila, že voči každému rozhodnutiu v kontexte procesu vyhostenia, návratu, odovzdania alebo vydania, berúc do úvahy riziko, že dotknutá osoba bude podrobená nedobrovoľnému zmiznutiu, je možné podať odvolanie, ktoré má odkladný účinok;
- (c) zaručila, že dodržiavanie zásady *non-refoulement* nepodlieha žiadnym ďalším podmienkam.

Gestor: MS SR

Spolugestor: Ministerstvo vnútra SR (ďalej aj len „MV SR“)

Anotácia MS SR: MS SR je v spolupráci s dotknutými rezortmi pripravené vypracovať právnu analýzu relevantných ustanovení vnútroštátnej legislatívy týkajúcich sa vydania ako aj vyhostenia, zhodnotiť ich vplyv na uplatňovanie zásady non-refoulement s ohľadom na zaistenie a ochranu ľudských práv a v prípade potreby navrhnúť legislatívne zmeny.

V tejto súvislosti si dovoľujeme poukázať, že v zmysle § 510 Trestného poriadku, môže minister spravodlivosti rozhodnúť o nepovolení vydania vyžiadanej osoby v prípade, ak je dôvodná obava, že trestné konanie nezodpovedalo alebo by nezodpovedalo zásadám článkov 3 (zákaz mučenia) a 6 (právo na spravodlivý proces) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „ECHR“). V zmysle uvedeného je poskytnutá ochrana osobám, ktoré majú byť vydané, pred mučením a porušením zásad spravodlivého procesu. Nedobrovoľné zmiznutie však predstavuje iné riziko a mučenie alebo obmedzenie prístupu k spravodlivému procesu môže byť následkom nedobrovoľného zmiznutia. Táto právna úprava preto poskytuje ochranu pred možnými následkami nedobrovoľného zmiznutia,

avšak samotné nedobrovoľné zmiznutie nie je v tomto kontexte posudzované ako dôvod pre nepovolenie vydania.

Vo vzťahu k rozhodnutiu ministra podľa § 510 Trestného poriadku si ďalej dovoľujeme uviesť, že voči tomuto rozhodnutiu nie je prípustný riadny opravný prostriedok. Preto je potrebné vykonať analýzu tohto ustanovenia a možného doplnenia/úpravy procesu pre zosúladenie s odporúčaním Výboru.

Anotácia MV SR: Predmetné odporúčanie sa týka dvoch oblastí právnych úprav.

- **Právna úprava spadajúcu do trestného práva** (v odporúčaní je obsiahnutá problematika ukladania trestov v trestnom konaní a problematika tzv. extradičného konania), ktorej základ tvoria Trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok.
- **Právna úprava v oblasti správneho práva**, pričom ide najmä o oblasť právnej úpravy úkonov súvisiacich s realizáciou tzv. administratívneho vyhostenia, ktorej legislatívnu bázu tvorí najmä zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o pobyte cudzincov“).

Všeobecne uvádzame, že Slovenská republika pristúpila k ratifikácii Dohovoru, ktorý nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku dňa 14. januára 2015. Od uvedeného dátumu je dodržiavanie jednotlivých ustanovení Dohovoru záväzné, z čoho vyplýva, že v aplikačnej praxi služby hraničnej a cudzineckej polície sa presadzuje dodržiavanie relevantných ustanovení – ide predovšetkým o článok 16 Dohovoru.

Čo sa týka postupov útvarov služby hraničnej a cudzineckej polície pri administratívnom vyhostení (návrate) cudzinca, tieto sú upravené v zákone o pobyte cudzincov a v súvisiacich interných predpisoch, napr. Rozkaz riaditeľa úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 25/2019 o vydaní metodiky postupu vo veciach administratívneho vyhostenia cudzinca, zotrvania štátneho príslušníka tretej krajiny na území Slovenskej republiky, asistovaného dobrovoľného návratu a zaistenia štátneho príslušníka tretej krajiny.

Nebezpečenstvo nedobrovoľného zmiznutia nie je ako dôvod non-refoulement vyslovene uvedený v zákone o pobyte cudzincov, avšak vzhľadom na skutočnosť, že tak ako iné medzinárodné dohovory sú nadradené národnej legislatíve a majú vyššiu právnu silu, rovnako aj Dohovor je nadradený našej národnej legislatíve, a teda záväzný v celom rozsahu a priamo uplatniteľný v aplikačnej praxi.

Na základe uvedeného máme za to, že nie je nevyhnutné začleniť priamo do vnútroštátnej legislatívy ako dôvod pre zákaz vyhostenia, návratu, odovzdania alebo vydania dôvodnú obavu, že dotknutá osoba môže byť v ohrození a podrobená nedobrovoľnému zmiznutiu, nakoľko v praxi útvary služby hraničnej a cudzineckej polície v rámci konania o administratívnom vyhostení striktne dodržiavajú požiadavku Výboru, „aby zmluvná strana zaistila, že zásada „non-refoulement“ obsiahnutá v článku 16 ods. 1 Dohovoru je striktne dodržiavaná vo všetkých prípadoch a bez výnimiek.“.

V rámci konania o administratívnom vyhostení **správny orgán vždy povinne skúma, či existujú dôvody, ktoré by viedli k aplikácii zásady priameho ako aj nepriameho non-refoulement.** V prípade existencie takéhoto dôvodu správny orgán konanie vo veci

administratívneho vyhostenia v zmysle zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) zastaví alebo výkon administratívneho vyhostenia cudzinca nezrealizuje. Takémuto cudzincovi sa umožní zotrvať na území Slovenskej republiky.

Základné právne zábezpeky

16. Výbor je znepokojený informáciami, že v niektorých prípadoch osobám, ktorých osobná sloboda bola obmedzená, neboli poskytnuté základné právne zábezpeky počas obmedzenia osobnej slobody, najmä vo vzťahu k prístupu k právnikovi a možnosti oboznámiť členov rodiny alebo iné osoby o obmedzení osobnej slobody. Ďalej je Výbor znepokojený, že v zmysle § 34 Trestného poriadku, orgány činné v trestnom konaní nesmú informovať príbuzných osoby, ktorej osobná sloboda bola obmedzená alebo iné označené osoby v prípade, ak by poskytnutie takejto informácie mohlo zmarit' objasnenie a vyšetrovanie prípadu. Výbor víta informáciu poskytnutú zmluvnou stranou ohľadom snahy o zabezpečenie zaznamenania každého obmedzenia osobnej slobody (články 17 – 18 Dohovoru).

17. Výbor odporúča zmluvnej strane, aby prijala opatrenia potrebné na to, aby v praxi bolo zabezpečené dodržiavanie a garancia práv pre všetky osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená v súlade s článkom 17 Dohovoru, najmä právo na prístup k právnikovi, právo upovedomiť príbuzných alebo ľubovoľné osoby označené dotknutou osobou o obmedzení osobnej slobody a mieste, kde sa dotknutá osoba nachádza počas obmedzenia osobnej slobody. Výbor ďalej odporúča, aby zmluvná strana preskúmala § 34 Trestného poriadku, aby zaistila jeho plný súlad s ustanoveniami Dohovoru.

Gestor: MV SR

Spolugestor: MS SR

Anotácia MV SR: Policajný zbor v súvislosti s garanciou práv osôb v trestnom konaní, ktorým bola obmedzená osobná sloboda konštatuje, že za posledné roky bolo v gescii MS SR prijatých viacero noviel Trestného poriadku. Tieto novely významnou mierou posilnili práva osôb zadržaných, resp. obmedzených na osobnej slobode, vrátane zabezpečenia právnych záruk na zrozumiteľné informácie, prístup k obhajcovi a právnej pomoci a možnosť informovať rodinného príslušníka alebo inú osobu o obmedzení osobnej slobody. Tieto legislatívne opatrenia vyplynuli aj z požiadaviek legislatívy Európskej únie.

Zákonom č. 174/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s účinnosťou od 1. septembra 2015, bola do právneho poriadku Slovenskej republiky transponovaná Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní (Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012). Uvedená novela okrem iného doplnila ustanovenia Trestného poriadku tým, že v § 28 týkajúceho sa tlmočenia a prekladu bolo doplnené, že zadržanej alebo zatknutej osobe, ktorá neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, je potrebné preložiť tiež poučenie o jej právach podľa § 34 Trestného poriadku. „Ak preklad poučenia nie je k dispozícii, poučenie sa jej pretlmočí; preklad písomného poučenia sa takejto osobe poskytne bez zbytočného odkladu.“

V tejto súvislosti bolo taktiež doplnené v ustanovení § 34 Trestného poriadku nové ustanovenie týkajúce sa poučenia obvineného, ktorý bol zadržaný alebo zatknutý, o jeho právach, ako aj o forme a časových aspektoch tohto poučenia. V súvislosti so zabezpečením všetkých procesných záruk v rámci postupu orgánov činných v trestnom konaní v pôsobnosti Policajného zboru voči osobám zatknutým a zadržaným, v nadväznosti na predmetné legislatívne zmeny Trestného poriadku s účinnosťou od 1. septembra 2015 vo vzťahu k zabezpečeniu náležitého poučovania osôb zadržaných alebo zatknutých, úrad kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru (ďalej len „ÚKP P PZ“) zahrnul v rámci služobnej pomôcky „Vzory pre policajtov v trestnom konaní“ vzory písomných poučení: „Poučenie o právach obvineného“ a „Poučenie o právach podozrivej osoby“. Predmetné písomné poučenie má osoba právo si ponechať u seba po celú dobu obmedzenia osobnej slobody. ÚKP P PZ v roku 2015 tiež zabezpečil preklad týchto písomných poučení do deviatich cudzích jazykov. V roku 2018 boli tieto poučenia aktualizované a rozšírené o preklady do ďalších 14 cudzích jazykov.

Zákonom č. 316/2016 Z. z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s účinnosťou od 1. januára 2017, bola do právneho poriadku Slovenskej republiky transponovaná Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody (Ú.v. EÚ L 294, 6.11.2013). Táto novela doplnila § 34 Trestného poriadku o nové ustanovenie, ktorým sa obvinenému, ktorý bol zadržaný alebo zatknutý, priznáva právo požiadať, aby orgán činný v trestnom konaní bezodkladne vyrozumel o tejto skutočnosti rodinného príslušníka alebo inú osobu, ktorú označí a uvedie údaje potrebné na vyrozumenie (v prípade cudzinca sa vyrozumie aj konzulárny úrad, v prípade mladistvého zákonný zástupca a orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately). Obvinený, ktorý bol zadržaný alebo zatknutý má právo najviac dvakrát počas obmedzenia osobnej slobody na vlastné náklady komunikovať prostredníctvom telefónneho zariadenia s osobou, ktorú označí, ak tým nedôjde k ohrozeniu účelu trestného konania a je to technicky možné, a to v trvaní najviac 20 minút.

V kontexte § 85 ods. 5 Trestného poriadku sa právna úprava § 34 Trestného poriadku vzťahuje aj na zadržanú osobu, čím sú zadržaným osobám (vrátane mladistvých a cudzincov) v praxi poskytované všetky základné právne záruky od začiatku pozbavenia osobnej slobody v súlade s medzinárodnými štandardmi.

Všetky vyššie uvedené právne garancie osôb obmedzených na osobnej slobode, legislatívne zakotvené v príslušných ustanoveniach Trestného poriadku, sú v praxi orgánov činných v trestnom konaní v pôsobnosti Policajného zboru dodržiavané a orgány činné v trestnom konaní v pôsobnosti Policajného zboru postupujú v intenciách príslušných ustanovení Trestného poriadku. Výnimky z uvedených práv (právo na prístup k obhajcovi, právo informovať tretiu osobu a komunikovať s týmito osobami počas pozbavenia osobnej slobody) sú prípustné len v prípadoch stanovených Trestným poriadkom alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom (napr. zákon č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby v znení neskorších predpisov).

V súvislosti so zabezpečením prehľadnej evidencie postupu orgánov činných v trestnom konaní v pôsobnosti Policajného zboru voči osobám zatknutým a zadržaným, bol v gescii ÚKP P PZ vydaný interný predpis (nariadenie prezidenta Policajného zboru č. 66 z 19. júna 2018 o vedení administratívnej pomôcky o obmedzení osobnej slobody osôb na útvaroch Policajného zboru služby kriminálnej polície) za účelom zabezpečenia jednotného postupu útvarov Policajného zboru služby kriminálnej polície s vedením administratívnej pomôcky o obmedzení osobnej slobody osôb.

*V kontexte zaistenia cudzincov si dovoľujeme uviesť, že v zmysle § 90 ods. 1 písm. a) bod 3 zákona o pobyte cudzincov je policajný útvar povinný poučiť štátneho príslušníka tretej krajiny „o možnosti vyrozumieť o zaistení niektorú z blízkych osôb a jeho právneho zástupcu“ a v zmysle § 90 ods. 1 písm. c) zákona o pobyte cudzincov je policajný útvar povinný „ak štátny príslušník tretej krajiny o to požiada, bezodkladne mu umožniť vyrozumieť o zaistení niektorú z blízkych osôb a jeho právneho zástupcu“. **V podmienkach ÚHCP P PZ preto považujeme odporúčanie za splnené, nakoľko zaistené osoby, umiestnené v útvare policajného zaistenia pre cudzincov, majú garantované právo na prístup k právnej pomoci, ako aj možnosť upovedomiť príbuzných, resp. niektorú z blízkych osôb.***

Anotácia MS SR: MS SR ako spolugestor preskúma príslušné ustanovenia Trestného poriadku vo vzťahu k legislatívnej garancii práv osôb, ktorých osobná sloboda je obmedzená. V prípade potreby pripraví analýzu a navrhne legislatívne zmeny pre zosúladenie s požiadavkami vyplývajúcimi z Dohovoru.

Inšpekcia miest, kde dochádza k obmedzeniu osobnej slobody

18. Berúc do úvahy, že verejný ochranca práv má právomoc navštevovať a monitorovať verejné inštitúcie, v ktorých dochádza k obmedzeniu osobnej slobody a prijímať odporúčania adresované relevantným inštitúciám, Výbor pozoruje, že nie je založený žiadny špecifický mechanizmus, ktorým by boli zabezpečené pravidelné návštevy miest, kde sa môžu nachádzať osoby, ktorých osobná sloboda bola obmedzená. Ďalej Výbor konštatuje, že zmluvná strana podpísala, ale zatiaľ neratifikovala Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (OPCAT) a berie do úvahy, že ministerstvo spravodlivosti pripravuje potrebnú právnu analýzu spolu s návrhom na zriadenia národného preventívneho mechanizmu pred pristúpením k ratifikácii. Výbor považuje ratifikáciu OPCATu ako aj zriadenie národného preventívneho mechanizmu v súlade s ustanoveniami OPCAT za kľúčovú a možný nástroj na predchádzanie nedobrovoľnému zmiznutiu a iných porušení práv a povinností vyplývajúcich z Dohovoru.

19. **Výbor odporúča zmluvnej strane, aby zriadila špecifický nezávislý mechanizmus s právomocou vykonávať bez obmedzení a prekážok pravidelné, riadne a neoznámená návštevy zariadení, v ktorých sa môžu nachádzať osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená bez ohľadu na charakter týchto zariadení. V tomto ohľade, Výbor odporúča zmluvnej strane, aby urýchlila proces zameraný na ratifikáciu Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu**

zaobchádzaniu alebo trestaniu a urýchlene zriadila národný preventívny mechanizmus, ktorý s ním bude v plnom súlade.

Gestor: MS SR

Spolupracujúci subjekt: Verejný ochranca práv, Komisar pre deti, komisár pre osoby so zdravotným postihnutím

Anotácia MS SR: MS SR pripravilo analýzu týkajúcu sa vykonania legislatívnych zmien potrebných pre zavedenie národného preventívneho mechanizmu a je pripravené navrhnúť legislatívu potrebnú na zriadenie národného preventívneho mechanizmu v zmysle OPCATu a následne navrhnúť jeho ratifikáciu, v čo najkratšom čase potom, čo bude dosiahnutá dohoda na financovaní týchto opatrení. Predpokladaný dátum pre navrhnutie ratifikácie je 30.9.2020.

Prístup k informácia osobami s oprávneným záujmom

20. Výbor je znepokojený, že definícia „blízkej osoby“ obsiahnutá v § 116 Občianskeho zákonníka ako osoby, ktorá má prístup k informáciám v zmysle článku 18 Dohovoru je obmedzená a že v prípade iných osôb ako priamych príbuzných je len so značnými ťažkosťami možné preukázať, že ide o „blízke“ osoby Napriek tomu Výbor so záujmom berie do úvahy potvrdenie zmluvnej strany, že v praxi osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená môžu komunikovať s blízkymi osobami a osobami podľa ich výberu bez toho, aby tento výber bol skúmaný relevantnými inštitúciami (článok 18 Dohovoru).

21. Výbor odporúča zmluvnej strane, aby prijala opatrenia potrebné na zabezpečenie, aby akákoľvek osoba s oprávneným záujmom mala okamžitý a ľahký prístup k informáciám, najmenej v rozsahu podľa článku 18 ods. 1 Dohovoru. Ďalej Výbor nabáda zmluvnú stranu, aby prehodnotila definíciu blízkej osoby a to tak, aby bola v súlade s článok 18 ods. 1 Dohovoru.

Gestor: MS SR

Spolugestor: MV SR

Anotácia MS SR: MS SR pripraví prehľad právnej úpravy prístupu k informáciám podľa článku 18 ods. 1 Dohovoru ako aj definície blízkej osoby v kontexte ustanovení Dohovoru. V prípade potreby, navrhne legislatívne zmeny za účelom zabezpečenia práva na prístup k informáciám podľa článku 18 ods. 1 Dohovoru.

V stručnosti uvádzame prehľad platnej právnej úpravy vo vzťahu k článku 18 Dohovoru.

Zákon	§	kontext	Blízka osoba	Rodinný príslušník	Poznámka
171/1993 Z.z.	§ 19 ods. 6	zaistenie	x (OZ)		požiadanie zaistenej osoby
	§ 48 ods. 2	úmrtie	x (OZ)		

221/2006 Z.z.	§ 8 ods. 1	premiestnenie		x	dlhšie ako 48 hod.
	§ 58 ods. 3	úmrtie	x (OZ)		
475/2005 Z.z.	§ 24 ods. 8	o správaní odsúdeného	X		na žiadosť blízkej osoby
	§ 31 ods. 3	ochorenie, úraz	X		na žiadosť odsúdeného
	§ 95	úmrtie	X		
301/2005 Z.z.	§ 34 ods. 4	zadržanie, zatknutie		x	
	§ 74 ods. 1	vzatie do väzby		x	

V zmysle § 19 ods. 6 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore (ďalej len „zákon o policajnom zbore“) sa zaistenej osobe „umožní bez zbytočného odkladu na jej požiadanie vyrozumieť o zaistení niektorú z **blízkych osôb** a požiadať advokáta o poskytnutie právnej pomoci.“ Ďalej podľa § 48 zákona o policajnom zbore v prípade úmrtia v cele policajného zaistenie je upovedomená **blízka osoba**.

V zmysle § 58 ods. 3 zákona č. 221/2006 Z.z. o výkone väzby (ďalej len „zákon o výkone väzby“) je **blízka osoba** upovedomená o úmrtí obvineného, v prípade ak úmrtie nastalo počas výkonu väzby. V prípade premiestnenia je podľa § 8 ods. 1 zákona o výkone väzby upovedomený **rodinný príslušník**.

Obdobne tak podľa § 95 zákona č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o výkone trestu odňatia slobody“) je **blízka osoba**⁵ upovedomená o úmrtí odsúdeného. Zákon o výkone trestu odňatia slobody obsahuje v ustanovení § 2 písm. d) definíciu blízkej osoby⁶, preto v tomto kontexte sa definícia podľa § 116 Občianskeho zákonníka nepoužije.

V kontexte informovania o zadržaní, zatknutí (§ 34 ods. 4 Trestného poriadku) a o vzatí do väzby (§74 ods. 1 Trestného poriadku) je upovedomený **rodinný príslušník** (rodinný príslušník však nie je upovedomený o prepustení z väzby alebo úteku z väzby, v zmysle § 74 ods. 2 Trestného poriadku je upovedomený iba poškodený alebo svedok).

Vyššie uvedené právne predpisy neupravujú informačnú povinnosť vo vzťahu k prepusteniu/úteku z väzby alebo prepustenie/úteku z výkonu trestu odňatia slobody vo vzťahu k rodinným príslušníkom/blízkym osobám (vyžadované článkom 18 ods. 1 písm. e) Dohovoru). Vo vzťahu k zdravotnému stavu sú blízke osoby v zmysle § 31 ods. 3 zákona

⁵ § 2 písm. d) zákona o výkone trestu odňatia slobody: „blízkou osobou manžel, manželka a ich rodičia, druh, družka, rodič, vlastné a osvojené dieťa a jeho manžel alebo manželka, osvojiteľ, starý rodič, vnuk alebo vnučka, súrodenec a jeho manžel alebo manželka a osoba, ktorej bolo dieťa odsúdeného zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov z dôvodu výkonu trestu.“

⁶ § 98 ods. 3 zákona o výkone trestu odňatia slobody: „Príbuzenský vzťah je blízka osoba povinná preukázať výpisom z matriky, sobášnym listom, rodným listom alebo iným dokladom. Ak odsúdený žil pred nástupom do výkonu trestu ako druh a družka, predloží druh alebo družka potvrdenie o prihlásení k pobytu alebo zdieľaní spoločnej domácnosti s odsúdeným pred nástupom do výkonu trestu.“

o výkone trestu odňatia slobody informované v prípade ochorenia alebo úrazu na žiadosť odsúdeného.

Ďalej si dovoľujeme poukázať na ust. § 99⁷ zákona o výkone trestu odňatia slobody, ktorý upravuje rozsah údajov, ktoré spracúva Zbor väzenskej a justičnej stráže s účelom výkonu trestu. Avšak tieto osobné údaje je v zmysle čl. 6 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 z 27. apríla 2016 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) možné poskytnúť tretím osobám v prípade, ak je tak ustanovené v právnom základe – zákone, ktorý môže obsahovať napr. účel pre poskytnutie údajov, typ spracúvania údajov, dotknuté osoby, subjekty, ktorým môžu byť údaje poskytnuté. Zákon o výkone trestu odňatia slobody neupravuje špecificky poskytovanie týchto osobných údajov (vo vzťahu k Dohovoru je relevantná zdravotná klasifikácia) rodinným príbuzným či blízkym osobám.

V súvislosti s praktickými opatreniami spadajúcimi do pôsobnosti Dohovoru, interný predpis – rozkaz generálneho riaditeľa č. 10/2011 o väzenskej administratíve upravuje informačnú povinnosť väznic k súdom, orgánom činným v trestnom konaní, probačným a mediácnym úradníkom, útvarom cudzineckej polície, konzulárnym úradom a obhajcovi. Väznica napríklad zasiela súdu, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni, oznámenie o:

- a) prijatí do výkonu trestu,
- b) premiestnení odsúdeného do iného ústavu na výkon trestu odňatia slobody,
- a) začatí a ukončení ochranného liečenia a preliečovacieho pobytu,
- b) úteku a zadržaní odsúdeného,
- c) úmrtí odsúdeného,
- d) prerušení výkonu trestu,
- e) podmienenom prepustení,
- f) prepustení na slobodu v dôsledku výkonu uloženého trestu, udelenia milosti, amnestie alebo z iného dôvodu.

⁷ § 99 zákona o výkone trestu odňatia slobody:

„(1) Zbor na účely zabezpečenia činností súvisiacich s účelom výkonu trestu spracúva osobné údaje o odsúdenom v rozsahu identifikačných znakov a údajov podľa osobitného predpisu, ako aj tieto údaje o jeho osobe:

- a) meno, priezvisko, rodné priezvisko, rodné číslo, titul, vedecká hodnosť, predchádzajúce meno a priezvisko, ak ich má odsúdený zmenené,
 - b) dátum a miesto narodenia,
 - c) adresa trvalého pobytu a prechodného pobytu,
 - d) štátna príslušnosť,
 - e) číslo občianskeho preukazu, cestovného dokladu alebo iného dokladu preukazujúceho totožnosť odsúdeného, miesto a dátum jeho vydania,
 - f) vzdelanie,
 - g) zamestnanie a odborné znalosti,
 - h) osobné, rodinné a sociálne anamnestické údaje, najmä rodinný stav, závislosť od požívania alkoholických nápojov a iných návykových látok, závery psychologického vyšetrenie osobnosti,
 - i) zdravotná klasifikácia,
 - j) údaje prevzaté z rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní a súdu oznámených ústavu,
 - k) poznatky o priebehu výkonu trestu, najmä údaje o mieste a dobe výkonu trestu, udelených disciplinárnych odmenách, uložených disciplinárnych trestoch, poznatkoch o plnení programu zaobchádzania.
- (2) Zbor nemá povinnosť informovať o obsahu údajov podľa odseku 1 písm. h) a k).

Príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní alebo súdu sa zasiela oznámenie o vzatí do väzby, premiestnení, úteku, úmrtí a prepustení obvineného. Príslušnému útvaru cudzineckej polície sa zasiela oznámenie o vzatí cudzinca do väzby a jeho prepustení z väzby, resp. oznámenie o nástupe a ukončení výkonu trestu odňatia slobody cudzinca. Oznámenie o vzatí cudzinca do výkonu väzby alebo do výkonu trestu sa zasiela aj konzulárnemu úradu štátu, ktorého je občanom, ak o to dotknutý obvinený alebo odsúdený požiada.

Vo vzťahu k článku 18 Dohovoru si dovoľujeme uviesť, že v platnej právnej úprave je primárne upravené informovanie rodinných príbuzných/blízkych osôb na požiadanie/so súhlasom osoby, ktorej osobná sloboda je obmedzená. Pri výklade článku 18 Dohovoru je potrebné prihliadať na to, že jeho účelom je nielen informovanie blízkych osôb, ale zároveň umožnenie prístupu blízkych osôb k určitým informáciám, t. j. napr. na žiadosť alebo z vlastného podnetu pri zisťovaní, kde sa nachádza osoba, ktorej osobná sloboda bola obmedzená. V tomto ohľade je preto potrebné vykonať analýzu príslušných podzákonných noriem ako aj praxe pri prístupe k informáciám v rozsahu článku 18 Dohovoru.

Anotácia MV SR: Prístup oprávnených osôb k informáciám o osobách pozbavených osobnej slobody je garantovaný v trestnom konaní podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku (§ 34 ods. 4 Trestného poriadku). Obsah informácií, resp. poskytovanie informácií tzv. legitímnym osobám nie je v zmysle § 34 ods. 4 Trestného poriadku obmedzené, až na prípad, ak by poskytovaním informácií došlo k zmareniu objasnenia a vyšetrenia veci.

Definícia „blízkej osoby“ vychádza z definície uvedenej v § 116 zákona č. 40/1964. Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, pričom ide o široko koncipovaný pojem, ktorý v sebe okrem rodinných príslušníkov môže zahŕňať aj širší okruh osôb. Pojem „blízka osoba“ je z hľadiska aplikácie zažitým pojmom v rámci právneho poriadku Slovenskej republiky, ktorý sa vyskytuje vo viacerých právnych normách. Pokiaľ by bolo potrebné prijať nejaké legislatívne zmeny, prípadne koncipovanie iných pojmov v príslušných právnych normách, tieto sú na posúdení konkrétnych gestorov.

Vzdelávanie

22. Výbor pozoruje, že zmluvná strana neposkytuje špecifické a pravidelné vzdelávanie týkajúce sa Dohovoru a trestného činu nedobrovoľného zmiznutia. Berúc do úvahy možné dôvody uvádzané zmluvnou stranou pre nedostatok špecifického vzdelávania, vrátane nedostatku expertov, ktorí by boli schopní zabezpečiť vzdelávanie, Výbor poukazuje na ustanovenie článku 23 ods. 1 Dohovoru, ktorý stanovuje zmluvným stranám povinnosť zabezpečiť vzdelávanie príslušných úradníkov vo verejnej službe, ktoré zahŕňa potrebné vzdelávanie a informácie ohľadom dotknutých ustanovení Dohovoru. V tomto ohľade Výbor víta záujem zmluvnej strany na získanie podpory v súvislosti so vzdelávaním o nedobrovoľnom zmiznutí (článok 23 Dohovoru).

23. **Výbor odporúča zmluvnej strane, aby zabezpečila v zmysle článku 23 ods. 1 Dohovoru špecifické a pravidelné vzdelávanie týkajúce sa Dohovoru všetkým príslušníkom orgánov činných v trestnom konaní, príslušníkom bezpečnostných služieb, tak civilných ako aj vojenských, zdravotníckeho personálu, verejných úradníkov**

a iných osôb, ktoré môžu prísť do styku alebo vykonávajú činnosti v súvislosti so zadržaním alebo starostlivosťou o osoby, ktorých osobná sloboda je obmedzená, vrátane sudcov, prokurátorov a iných úradníkov v oblasti výkonu spravodlivosti. Ďalej Výbor vyzýva zmluvnú stranu, aby zabezpečila vzdelávanie sudcov týkajúce sa nedobrovoľného zmiznutia a zabezpečila najmä jeho riadnu aplikáciu, a aby výklad spojenia „a tým inému znemožní výkon zákonnej ochrany“ v § 420a ods. 1 Trestného zákona bol vždy považovaný za následok konštitutívneho prvku trestného činu nedobrovoľného zmiznutia a nie za úmyselný prvok trestného činu.

Gestor: MV SR

Spolugestor: MS SR, Ministerstvo obrany SR (ďalej aj len „MO SR“), Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej aj len „MZ SR“)

Anotácia MV SR: Vzdelávanie a odborná príprava príslušníkov Policajného zboru je prioritne realizovaná v rámci stredných odborných škôl Policajného zboru (gestor centrum vzdelávania a psychológie sekcie personálnych a sociálnych činností a osobného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky) a Akadémie Policajného zboru. Z hľadiska vecnej pôsobnosti konštatujeme, že príslušníci Policajného zboru sú pravidelne preškoľovaní zo všeobecne záväzných právnych predpisov a interných predpisov, ktoré sa okrem iného vzťahujú aj k uvedenej problematike.

Anotácia MS SR: Vzhľadom na nedostatočný počet odborníkov venujúcich sa téme nedobrovoľných zmiznutí ako aj absenciu praktickej skúsenosti s týmto trestným činom je pomerne problematické zabezpečiť vzdelávanie k tejto téme. MS SR je však pripravené navrhnúť Justičnej akadémii SR vzdelávanie k nedobrovoľným zmiznutiam aj v spojitosti k vzdelávaniu o obetiach trestných činov v rámci vzdelávania v oblasti trestného práva.

Anotácia MO SR: MO SR sa bude podieľať na plnení uvedeného odporúčania formou odborného vzdelávania príslušníkov Vojenskej polície. V sledovanom období bude taktiež do prednáškovej činnosti venovanej medzinárodnému humanitárnemu právu včlenená aj problematika Dohovoru. Prednášková činnosť je určená pre príslušníkov ozbrojených síl SR v rámci kariérneho vzdelávania, ale aj pre príslušníkov, ktorí sú vysielaní do misií alebo operácií mimo územia SR.

Anotácia MZ SR: MZ SR je pripravené podporovať vzdelávanie zdravotníckych pracovníkov so zameraním sa na edukáciu v problematike nedobrovoľného zmiznutia osôb a kontakte zdravotníckych pracovníkov s uvedenými osobami, ako aj na rozvoj etických a sociálnych aspektov poskytovania zdravotnej starostlivosti. Uvedenú problematiku plánujeme začleniť do minimálnych štandardov pre špecializačné študijné programy a minimálnych štandardov pre certifikačné študijné programy. K uvedenému kroku bude potrebná zmena súčasne platnej legislatívy. Opatrenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky z 12. decembra 2019 č. 09796-OL, ktorým sa mení a dopĺňa výnos Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 17. septembra 2010 č.12422/2010-OL, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy pre špecializačné študijné programy, minimálne štandardy pre certifikačné študijné programy a minimálne štandardy pre študijné programy sústavného vzdelávania a ich štruktúra v znení neskorších predpisov.

Opatrenia na nápravu a ochranu detí pred nedobrovoľným zmiznutím (články 24 a 25 Dohovoru)

Právo nápravu a okamžitú, spravodlivú a primeranú náhradu škody

24. Výbor berie na vedomie, že v legislatíve zmluvnej strany je upravených niekoľko spôsobov získania náhrady škody. Napriek tomu je znepokojený, že vnútroštátna právna úprava negarantuje obetiam nedobrovoľného zmiznutia získanie primeranej náhrady škody a všetkých foriem nápravy v plnom rozsahu podľa článku 24 ods. 5 Dohovoru pod zodpovednosťou štátu. Obzvlášť je Výbor znepokojený podmienkami na získanie náhrady škody, ktoré sú stanovené v zákone o obetiach vrátane: (a) náhrada škody nebude poskytnutá obetiam nedobrovoľného zmiznutia v prípade, ak obeť nie je občanom a trestný čin sa stal v zahraničí s pričinením alebo účasťou slovenských reprezentantov alebo obeť odmietne udeliť súhlas so začatím trestného konania, (b) obeť trestného činu nedobrovoľného zmiznutia nie je poskytnutá náhrada škody za morálnu ujmu, a (c) nárok na náhradu škody je možné uplatniť po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia v trestnom konaní a pod podmienkou, že náhrada škody bola uplatnená v trestnom konaní pred skončením vyšetrovania, resp. v predsúdnom konaní (pozn. oprava prekladu na slovenskú terminológiu).

25. **Zmluvná strana by mala zaručiť právo na nápravu a okamžitú, spravodlivú a primeranú náhradu škody všetkým osobám, ktoré utrpeli škodu ako priamy následok nedobrovoľného zmiznutia bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Vzhľadom na uvedené Výbor odporúča zmluvnej strane, aby prijala potrebné opatrenia, vrátane korektúry zákona o obetiach, na to, aby vnútroštátna legislatíva garantovala komplexný systém pre náhradu škody a nápravu, ktorý bude v plnom súlade s článkom 24 ods. 4 a ods. 5 Dohovoru a inými relevantnými medzinárodnými štandardmi, za ktorých dodržanie je zmluvná strana zodpovedná, a ktorý bude využiteľný aj v prípade, ak nebolo začaté trestné konanie a s ohľadom na individuálny charakter každej obeť a berúc do úvahy, napr. jej pohlavie, sexuálnu orientáciu, rodovú identitu, vek, etnický pôvod, sociálny status a postihnutie.**

Gestor: MS SR

Anotácia MS SR: MS SR pripraví analýzu odškodňovania obetí trestných činov vo vzťahu k záväzkom vyplývajúcim z Dohovoru, taktiež zohľadní odporúčania adresované v správe špeciálnej poradkyne Joelle Milquet „Posilnenie práv obetí: od kompenzácie k náprave“ pri adresovaní otázok účinného prístupu obetí k odškodneniu. V prípade potreby ministerstvo pripraví a navrhne legislatívne zmeny za účelom zvyšovania štandardov práv obetí trestných činov, zlepšenia prístupu obetí k odškodňovaniu a zosúladenia vnútroštátnej legislatívy s požiadavkami vyplývajúcimi z Dohovoru..

Právna situácia osôb, ktoré sa stali obeťami nedobrovoľného zmiznutia a ich osud nebol objasnený a ich príbuzných

26. Výbor sa domnieva, že systém upravujúci právnu situáciu osôb, ktoré sa stali obeťami nedobrovoľného zmiznutia a ktorých osud nebol zatiaľ objasnený v skutočnosti nereflektuje na zložitosť nedobrovoľného zmiznutia. Obzvlášť je znepokojený tým, že podľa Civilného

mimosporového poriadku môže byť osoba vyhlásená za mŕtvu, v prípade, ak nie je známy jej osud a pobyt „po značnú dobu“ a „vyšetrovanie v trestnej veci neprinieslo žiadne ďalšie informácie o jej osude“ (CED/C/SVK/Q/Add.1, para. 87). Výbor zdôrazňuje, že podľa jeho názoru, v prípade pokračujúceho nedobrovoľného zmiznutia, v princípe ak nie je konkrétny dôkaz o opaku, neexistuje dôvod predpokladať, že zmiznutá osoba je mŕtva, pokiaľ nebol objasnený jej osud. Berúc do úvahy, že na ochranu záujmov zmiznutej osoby jej môže byť ustanovený opatrovník, Výbor ľutuje, že neobdržal dostatočné informácie o právnej situácii zmiznutých osôb a ich príbuzných v oblastiach ako sociálne zabezpečenie a rodinné právo (článok 24 Dohovoru).

27. Vo svetle článku 24 ods. 6 Dohovoru Výbor odporúča zmluvnej strane, aby prijala opatrenia potrebné na preskúmanie vnútroštátnej legislatívy a zabezpečila, že riadne upravuje právnu situáciu zmiznutých osôb, ktorých osud zatiaľ nebol objasnený a ich príbuzných v oblastiach ako sociálne zabezpečenie, finančné záležitosti, rodinné právo a vlastnícke právo bez toho, aby bolo potrebné zmiznutú osobu vyhlásiť za mŕtvu. V tomto ohľade Výbor nabáda zmluvnú stranu, aby upravila proces vyhlásenia za nezvestného a získania vyhlásenia za nezvestného ako dôsledku nedobrovoľného zmiznutia.

Gestor: MS SR

Spolugestor: MV SR, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej aj len „MPSVR SR“)

Anotácia MS SR: MS SR podrobne preskúma vnútroštátnu legislatívu týkajúcu sa úpravy právnych vzťahov, v prípade, ak je osoba dlhodobo nezvestná. Vykoná taktiež analýzu príslušných ustanovení ako aj možnej úpravy procesu vyhlásenia za nezvestného pre účely úpravy iných právnych vzťahov a v prípade potreby navrhne legislatívne zmeny potrebné pre zosúladenie s požiadavkami Dohovoru.

V stručnosti si dovoľujeme uviesť prehľad legislatívy, ktorý je viazaný na vyhlásenie za mŕtveho v oblasti úpravy rodinného práva, vlastníckych práv a práva sociálneho zabezpečenia.

V zmysle § 21 zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o rodine“) manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením za mŕtveho. V prípade dlhodobo nezvestnej osoby manželstvo aj naďalej trvá a to až do okamihu, kým osoba nie je vyhlásená za mŕtvu. Ak sa následne preukáže, že osoba aj naďalej žije, tak sa manželstvo neobnoví.

Vo vzťahu k deťom, v zmysle § 38 ods. 1 zákona o rodine „Ak niektorému z rodičov bráni vo výkone jeho rodičovských práv a povinností závažná prekážka a ak je to v záujme maloletého dieťaťa, súd môže pozastaviť výkon rodičovských práv a povinností.“ V prípade, ak rodičovské práva nemôže vykonávať ani jeden z rodičov, tak súd ustanoví dieťaťu poručníka. Ak došlo k obmedzeniu rodičovských práv vo vzťahu k obom rodičom, tak súd dieťaťu ustanoví opatrovníka. Z platnej právnej úpravy vyplýva, že v prípade, ak je jeden z rodičov dlhodobo nezvestný, tak mu môže byť pozastavený výkon rodičovských práv a povinností a v prípade, ak sú obaja rodičia dlhodobo nezvestní, tak je dieťaťu ustanovený opatrovník.

V zmysle § 101 zákona o rodine je v prípade osvojenia dieťaťa potrebný súhlas rodičov, ten sa nevyžaduje, ak rodič zomrel. Teda aj úprava osvojenia a rodičovských práv k dieťaťu je závislá od prípadného vyhlásenia za mŕtveho. Do tej doby zostávajú rodičovské práva a povinnosti zachované a dieťa nie je možné osvojiť pokiaľ nebude rodič vyhlásený za mŕtveho.

Nároky na sirotsky alebo vdovský dôchodok sa priamo viažu na úmrtie, resp. vyhlásenie za mŕtveho (§ 74 – 77 zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení).

Vo vzťahu k vlastníckym právam, tieto rovnako zostávajú zachované počas doby trvania zmiznutia. V prípade majetku v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, má manžel/ka právo užívať majetok⁸. Bežné veci môže vybavovať ktorýkoľvek z manželov, avšak v ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov⁹. Uvedené sa týka najmä napr. nakladania s nehnuteľnosťou, jej predaj, atď.

V zmysle § 29 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník „Súd môže ustanoviť opatrovníka aj tomu, pobyt koho nie je známy, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov alebo ak to vyžaduje verejný záujem. Za tých istých podmienok môže súd ustanoviť opatrovníka aj vtedy, ak je to potrebné z iného vážneho dôvodu.“ Pre takéto prípady je teda na mieste, aby bol ustanovený zmiznutému manželovi/manželke opatrovník podľa príslušných ustanovení zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok. Nakladanie s majetkom inými príbuznými, resp. s majetkom, ktorý nie je v spoluvlastníctve manželov alebo inej forme spoluvlastníctva, je potrebné riešiť obdobne, t.j. ustanovením opatrovníka.

Anotácia MV SR: Proces pátrania po nezvestných osobách sa riadi všeobecne záväznými právnymi predpismi. Jedným z týchto predpisov je zákon o Policajnom zbore, ktorého ustanovenie § 81b ods. 2 presne vymedzuje charakter nezvestnej osoby nasledovne: „Nezvestnou osobou sa rozumie fyzická osoba, ktorej nezvestnosť je oznámená Policajnému zboru, nie je páchatelom trestného činu, môže byť ohrozená na živote alebo zdraví a miesto jej pobytu nie je známe.“ V prípade, že Policajný zbor získa informáciu o nezvestnosti osoby, tak zahájí proces pátrania, a to vyhlásením národného ako aj medzinárodného pátrania po nezvestnej osobe vo všetkých dostupných informačných systémoch Policajného zboru (napr. v Schengenskom informačnom systéme) a následne využije všetky dostupné prostriedky za účelom urýchleného vypátrania osoby.

Z uvedeného vyplýva, že Policajný zbor pri vyhlasovaní pátrania po nezvestnej osobe postupuje rovnako bez ohľadu nato, či sa jedná o dobrovoľné, resp. nedobrovoľné zmiznutie osoby, nakoľko úlohou príslušníkov Policajného zboru je pomáhať a chrániť občanov a teda v prípade pátrania po nezvestnej osobe najmä vypátrať osobu a zistiť, či je osoba v bezpečí. Na základe uvedených skutočností si súčasná legislatívna úprava procesu pátrania nevyžaduje žiadnu legislatívnu zmenu v súvislosti s nezvestnými osobami, ktoré sa stali obeťami nedobrovoľného zmiznutia.

⁸ §144 – 145 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

⁹ § 145 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

D. Šírenie informácií a follow-up

28. Výbor pripomína záväzky zmluvných strán vyplývajúce z ratifikácie Dohovoru a v tejto súvislosti apeluje na zmluvnú stranu, aby zabezpečila, že všetky opatrenia, ktoré prijme bez ohľadu na ich povahu alebo inštitúciu, ktorá ich pripraví, boli v plnom súlade so záväzkami, ku ktorým pristúpila ratifikáciou Dohovoru a iných relevantných medzinárodných dokumentov.

29. Výbor si dovoľuje zdôrazniť obzvlášť kruté dôsledky nedobrovoľného zmiznutia vo vzťahu k ľudským právam žien a detí. Ženy, ktoré sa stanú obeťami nedobrovoľného zmiznutia sú obzvlášť zraniteľné voči sexuálnemu a inému rodovo podmienenému násiliu. Ženy, ktoré sú príbuzné zmiznutej osobe, sú obzvlášť náchylné voči vážnym sociálnym a ekonomickým znevýhodneniam, ktoré im môžu vyplynúť z tohto postavenia ako aj voči násiliu, prenasledovaniu a represáliám, ktoré im môžu vyplynúť ako následok ich snahy zistiť informácie o milovaných osobách. Deti, ktoré sú obeťami nedobrovoľného zmiznutia, či už z dôvodu, že boli podrobené nedobrovoľnému zmiznutiu alebo pretože trpia následkami zmiznutia ich príbuzných, sú osobitne zraniteľné voči porušeniam ľudských práv, vrátane zmeny identity. V tomto kontexte Výbor zdôrazňuje potrebu, aby zmluvná strana zohľadnila rodovú perspektívu a zvolila prístup citlivý voči deťom pri implementácii práv a povinností vyplývajúcich z Dohovoru.

Spolugestor: MPSVR SR

Anotácia MSPVR: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí ako vnútroštátny koordinátor politiky rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí je pripravený poskytovať podklady a konzultácie k uplatňovaniu rodovej perspektívy (gender-mainstreaming) pri implementácii práv a povinností vyplývajúcich z Dohovoru.

30. Zmluvná strana je vyzývaná na rozšírenie Dohovoru, jej správy podanej v zmysle článku 29 ods. 1 Dohovoru a tohto záverečného stanoviska a odporúčaní za účelom zvyšovania povedomia justičných, legislatívnych a správnych orgánov, občianskej spoločnosti a mimovládnych organizácií pôsobiacich na území zmluvnej strany a širokej verejnosti. Výbor zároveň nabáda zmluvnú stranu, aby propagovala zapojenie občianskej spoločnosti pri výkone opatrení prijatých na základe týchto odporúčaní.

Gestor: MS SR

Anotácia MS SR: Na webom sídle Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR sú publikované periodické správy SR k medzinárodným dohovorom o ľudských právach ako aj záverečné odporúčania adresované SR. Východisková správa SR ako aj záverečné odporúčania Výboru (v slovenskom jazyku) boli zverejnené prostredníctvom tohto webového sídla. MS SR v rámci plnenia tohto odporúčania zverejní na svojej webovej stránke východiskovú správu ako aj záverečné odporúčania adresované SR.

31. V súlade s Rokovacím poriadkom Výboru, je od zmluvnej strany vyžadované, aby najneskôr 11. októbra 2020 poskytla relevantné informácie o implementácii odporúčaní Výboru obsiahnuté v odsekoch 11 (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva), 23 (Vzdelávanie) a 25 (Právo nápravu a okamžitú, spravodlivú a primeranú náhradu škody) tohto záverečného stanoviska.

Gestormi a spolugestromi úloh vyplývajúcich z predmetných odporúčaní sú MS SR, MV SR, MO SR, MZ SR. Úloha bude plnená v súlade s bodom B.2 a B.3 uznesenia vlády SR.

32. V súlade s článkom 29 ods. 4 Dohovoru, Výbor žiada zmluvnú stranu, aby predložila najneskôr 11. októbra 2025, špecifické a aktualizované informácie o implementácii odporúčaní a akékoľvek ďalšie informácie o plnení záväzkov obsiahnutých v Dohovore, v dokumente pripravenom podľa pokynov na formu a obsah správ, ktoré zmluvné strany predkladajú v súlade s článkom 29 Dohovoru (CED/C/2, para. 29). Výbor nabáda zmluvnú stranu, aby podporila a umožnila participáciu občianskej spoločnosti na príprave takejto informácie.

Gestor: MS SR

Anotácia MS SR: Nasledujúcu periodickú správu predloží MS SR na rokovanie vlády SR v súlade s bodom B.4 uznesenia vlády SR.